

Autori:

Raphael Hanoteaux
Izabela Zygmunt
Laura Nazare

Traducere și editare:
Raluca Petcu

Pentru mai multe informații
Laura Nazare

Coordonator Tranziție Energetică,
Bankwatch Romania
laura.nazare@bankwatch.org

Cum poate influența Strategia UE în domeniul biodiversității pentru 2030 Pactul ecologic european

Cuprins

Sumar	2
Recomandări	3
Studiu de caz	4

Sumar

Strategia UE în domeniul biodiversității pentru 2030 este o componentă a Pactului Ecologic European, inițiativa-fanion a Comisiei Europene pentru combaterea schimbărilor climatice și degradării mediului în Uniunea Europeană și nu numai. Noua strategie în domeniul biodiversității are drept scop „protejarea naturii și creșterea acoperirii și eficienței ariilor protejate”, „restaurarea ecosistemelor deteriorate”, „promovarea utilizării durabile a pădurilor și a altor ecosisteme” și „integrarea deplină a biodiversității”.

Până în prezent au existat o serie de probleme fundamentale în domeniul protecției și promovării biodiversității în Europa, atât în ceea ce privește aplicarea legislației de mediu, cât și sprijinul Uniunii pentru proiecte cu impact negativ prin finanțare publică.

Comisia remarca în „Evaluarea punerii în aplicare a politicilor de mediu din 2019” că „lacunele semnificative în implementare, aplicarea, finanțarea și integrarea politicilor afectează eforturile de protecție a ecosistemelor europene. Pierderea biodiversității continuă în UE, chiar dacă s-au realizat unele progrese la nivel local”¹. În evaluarea aplicării politicilor de mediu în România, Comisia remarca dificultăți majore în „consolidarea capacității administrative a autorităților și a agențiilor implicate în punerea în aplicare a legislației UE, în special în ceea ce privește gestionarea apelor și a deșeurilor și protecția și gestionarea siturilor Natura 2000”².

Bankwatch a adus în atenția societății civile și a Comisiei Europene mai multe proiecte din domeniul energetic care au avut impact negativ asupra mediului. Acestea au fost aprobate la nivel național, în România sau alte state din Europa Centrală și de Est, în ciuda unor grave încălcări a regulamentelor UE. Din păcate, acest lucru nu a avut ca rezultat reducerea impactului asupra biodiversității, ba chiar fondurile UE au fost în continuare folosite pentru a sprijini unele dintre proiecte.

Aceste cazuri, precum cel prezentat în acest raport, demonstrează că sistemul actual de aplicare a legislației de mediu în procesul decizional de acordare a fondurilor UE și a investițiilor de la băncile europene nu asigură respectarea principiilor legislative ale abordării preventive și alegerea alternativelor mai puțin dăunătoare.

Problema este agravată și de abordarea Comisiei: nu intervine în proiecte individuale, se ocupă doar de problemele sistemice. Acest lucru creează un cadru perfect ca proiectele dăunătoare mediului să fie inițiate, aplicate și efectuate până la capăt. Dacă este întreprinsă vreo acțiune, aceasta vine într-o etapă în care răul nu mai poate fi prevenit sau atenuat. De cele mai multe ori, proceduri de infringement sunt atât de prelungite încât, odată ce cazurile primesc avertismente, daunele semnificative (adesea ireversibile) a fost deja aduse speciilor, habitatelor și ecosistemelor.

Concret, investițiile actuale ale UE nu respectă legislația UE din următoarele motive:

- Comisia nu este implicată în verificarea sistematică a proiectelor finanțate de UE și coerența programelor cu legislația de mediu europeană. Se presupune că proiectele respectă legislația națională, în ciuda faptului că sunt numeroase exemple ale lipsei aplicării legislației UE la nivel național sau de legislație națională care nu este conformă cu cerințele UE;
- Nu sunt luate măsuri pentru retragerea fondurilor UE în cazul în care este dovedit că proiectele sunt în conflict cu legislația UE. Fără introducerea unor astfel de măsuri, cu siguranță proiectele finanțate de UE vor contribui în continuare la pierderea biodiversității;
- Impactul cumulat al proiectelor UE asupra biodiversității nu este luat în considerare. Abordarea ca proiecte separate, fără legătură între ele (*salami slicing*), permite inițiatorilor să obțină finanțare pentru părțile mai puțin controversate ale marilor proiecte de infrastructură și astfel să câștige mai

¹ https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/eir_2019.pdf

² https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_ro_ro.pdf

mult spațiu pentru a autofinanța părțile distructive. Astfel, sunt încălcate principiile UE de evaluare strategică, evaluarea alternativelor și abordare preventivă;

- Procedura actuală de infringement nu este suficientă pentru a preveni vătămarea habitatelor și speciilor. Avem nevoie de instrumente suplimentare care să răspundă nevoilor de informare a publicului cu privire la proiectele finanțate de UE care încalcă legislația, prin care publicul să poată adresa Comisiei îngrijorările cu privire la acestea.

Recomandări

În interiorul Uniunii, Comisia a fost reticentă să suspende finanțarea din politica de coeziune a categorii întregi de proiecte afectate de probleme sistemice de aplicare a legislației de mediu. În schimb, a preferat să ia decizii de cofinanțare de la caz la caz. Această abordare încurajează practica *salami slicing*, care are efecte negative asupra biodiversității în cazul proiectelor mari de infrastructură de transport, de exemplu.

Problema se va agrava dacă, în următorul cadru financiar multianual (CFM) al UE, Comisia nu va mai fi responsabilă nici de aprobarea proiectelor majore, iar deciziile de finanțare vor fi delegate autorităților naționale.

Apelăm la Comisia Europeană ca în cadrul noii strategii în domeniul biodiversității să propună noi măsuri pentru ca proiectele finanțate din fonduri europene să beneficieze de o mai strictă și clară aplicare a legislației de mediu. Tratatul european și fondurile UE impun Comisiei să fie gardianul dezvoltării durabile și să ia măsuri preventive pentru a evita impactul asupra siturilor Natura 2000.

Comisia ar trebui să arate voință politică când vine vorba de aplicarea legilor existente și să ia în considerare în noua strategie adoptarea unor instrumente legale noi care să asigure independența și calitatea în procesul de luare a deciziilor la nivel național și să preîntâmpine presiuni politice din partea statelor, la nivel european.

De asemenea, solicităm Comisiei să includă în noua strategie pentru biodiversitate măsuri preventive, astfel încât fonduri UE să nu susțină proiecte cu impact negativ de mediu atât în interiorul Uniunii, cât și la nivel global. Aceste măsuri ar trebui să excludă categorii întregi de proiecte care sunt expuse unor probleme sistematice de aplicare a normelor de mediu ale UE.

În afara UE, regiunile Balcanii de Vest și Caucaz trebuie incluse în strategia pentru biodiversitate, nu numai ca potențiale state membre, ci ca actori implicați în piața energetică și de transport prin tratatul Comunității Energiei³ și tratatul Comunității Transporturilor⁴. Participarea în piețele comune înseamnă și garanții comune pentru oameni și mediu înconjurător.

Atât Balcanii de Vest, cât și Caucazul sunt zone cu biodiversitate de importanță globală; cu toate acestea, infrastructura de transport și de energie de aici pot dăuna grav biodiversității. Din păcate, au fost deja realizate multe distrugereri și amenințările continuă să apară. Dar UE are potențialul imens de a proteja resursele naturale, fie prin finanțare și împărtășirea know-how-ului în scopul protejării unor zone specifice, fie insistând asupra adoptării și aplicării legislației UE privind protecția apelor și a naturii.

Băncile publice europene, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și Banca Europeană de Investiții (BEI), doresc să se implice în proiecte care contribuie la reducerea acestui decalaj. Totuși, din experiența noastră, implicarea lor în proiectele hidroenergetice de până acum a arătat că nu pot asigura

³ <http://www.energycommunity.org>

⁴ https://ec.europa.eu/transport/themes/international/enlargement/western-balkans/transportcommunity_en

aplicarea corectă a standardelor europene. În unele cazuri, s-au retras din proiecte (Ombla în Croația⁵, Boskov Most în Macedonia de Nord⁶) sau au finanțat proiecte care s-au dovedit neconforme⁷. Cum tot mai multe proiecte sunt finanțate de bănci din afara Uniunii, ne așteptăm ca problemele legate de mediu să continue și în anii următori dacă nu se iau măsuri decisive.

Pentru a proteja țările vecine, cerem Comisiei să includă în Directiva Cadru pentru Apă și Directiva Habitate țările din tratatul Comunității Energiei și să consolideze mecanismul de aplicare a tratatului. De asemenea, apelăm la aceste state să accelereze alinierea schemei suport pentru energia regenerabilă la Orientări privind ajutoarele de stat pentru protecția mediului și energie 2014-2020, să excludă tarifele fixe pentru centralele hidroenergetice de peste 500 kW și pentru cele neconforme cu Directiva Cadru pentru Apă sau cu restul legislației UE în domeniul mediului.

În cele din urmă, UE ar trebui să acorde statelor non-membre finanțare suplimentară pentru protecția viitoarelor situri Natura 2000, cu condiția ca acestea să fie protejate în mod corespunzător prin aplicarea completă a prevederilor Directivei Cadru pentru Apă și Directivei Habitate.

Studiu de caz

Legea BRUA - România

În 2016, Guvernul României a stabilit o procedură legislativă pentru adoptarea unor măsuri pentru construirea coridorului de transport a gazelor naturale cunoscut sub numele de coridorul BRUA, care va conecta Bulgaria, România, Ungaria și Austria printr-o conductă de gaze naturale, parte a Coridorului Sudic de gaze.

Conținutul acestor măsuri a fost unul problematic. Se baza pe derogări de la legile naționale și internaționale de protecție a mediului, a terenurilor agricole și pădurilor, de la protejarea ariilor naturale sau a patrimoniului cultural și pe prevederi contrare reglementărilor în domeniul protecției drepturilor la proprietate. În plus, deși propunerea legislativă a fost specială proiectat pentru implementarea BRUA, la sfârșitul procedurii legislative, aceste prevederi au fost aplicate tuturor proiectelor din importanță națională în sectorul gazelor naturale.

Noua lege permite ocuparea terenurilor forestiere aparținând statului sau unităților administrativ-teritoriale în scopul efectuării lucrărilor pentru construcția conductei, fără costuri asociate companiilor de construcții. Concret, actul prevede că „ocuparea temporară a terenurilor forestiere (...) se face cu titlu gratuit pe toată durata de existență a conductelor aferente proiectelor de importanță națională în domeniul gazelor naturale”⁸.

Înainte de introducerea acestei legi, ocuparea temporară a terenurilor forestiere era permisă pentru o perioadă de 10 ani cu posibilitatea prelungirii perioadei cu alți 10 ani, fiind însoțită de obligații de contribuție monetară. Acum, din cauza acestei modificări, chiar dacă exploatarea conductelor nu are o dată de încheiere, ocuparea terenurile forestiere în acest scop este considerată temporară și este oferită gratuit.

Pe lângă schimbările din domeniul forestier, legea modifică și regimul ariilor naturale protejate. Pe traseul său, conducta BRUA va intersecta șapte situri Natura 2000 și va traversa Geoparcul Dinozaurilor „Țara Hațegului”,

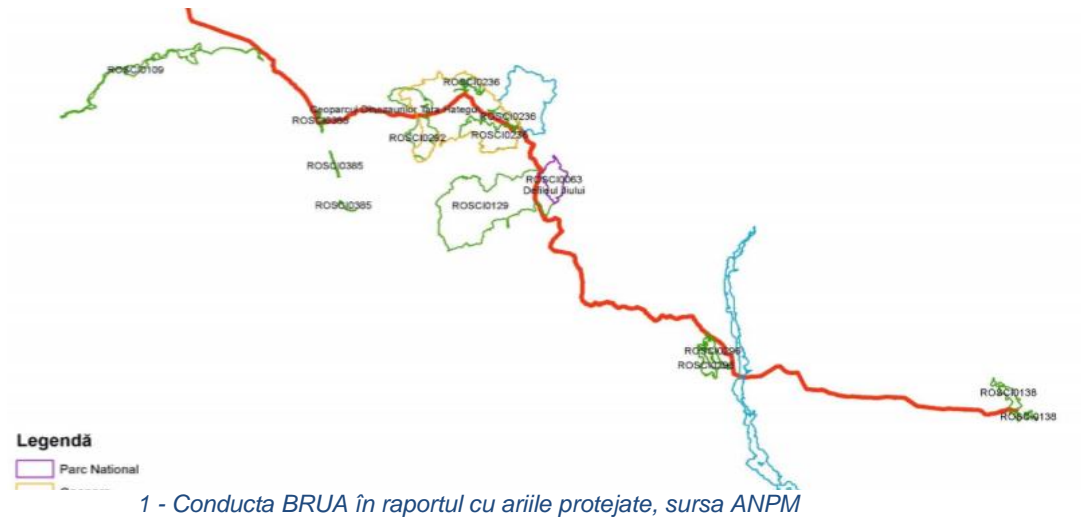
⁵ <https://bankwatch.org/project/ombla-hydropowerplant-croatia>

⁶ https://bankwatch.org/press_release/destructivehydropower-project-inmacedonia-loses-its-onlysource-of-funding

⁷ <https://bankwatch.org/publication/broken-riversimpacts-european-financedsmall-hydropower-plantspristine-balkan-landscapes>

⁸ <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/182923>

o zonă protejată din interes național. Un procent de 4,73 din lungimea conductei se va suprapune cu perimetrele acestor zone⁹, iar alte părți ale conductei se vor apropia alte cinci arii naturale protejate.

Înainte de introducerea acestor modificări, legislația prevedea că în zonele de protecție integrală și în zonele tampon din jurul acestora, „orice forme de exploatare sau utilizare a resurselor naturale” sunt interzise, precum și „orice forme de folosire a terenurilor, incompatibile cu scopul de protecție și/sau de conservare”¹⁰. Noile schimbări vor permite amplasarea conductei chiar la marginea acestor arii protejate¹¹.

Contribuția financiară europeană la Coridorul BRUA include un împrumut de 100 de milioane euro de la BEI, un împrumut de 60 de milioane euro de la BERD și aproximativ 180 de milioane euro investiții din cadrul Facilității „Conectarea Europei”. Conducta BRUA a fost inclusă în lista proiectelor de interes comun în 2013¹².

⁹<http://www.anpm.ro/documents/12220/2231306/EA+BRUA.pdf/db57a03e-bb4c-4a28-9c09-7e8b112b9793?version=1.0>

¹⁰Conform articolului 22, p. (4) din HG 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice, zonele de protecție integrală cuprind „cele mai valoroase bunuri ale patrimoniului natural din interiorul ariilor naturale protejate”. Conform p (7) din același articol „zonele tampon (...) fac trecerea între zonele cu protecție integrală și cele de dezvoltare durabilă”.

¹¹Conform articolului 23 din legea 185/2016 privind unele măsuri necesare pentru implementarea proiectelor de importanță națională în domeniul gazelor naturale (<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/182923>)

¹²<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1391&from=EN>